

Opinnäytetyö (AMK)

Sosiaali-ala

Lapsi-, nuoriso- ja perhetyö

2017

Mirva Flinkman

SIJOITETTUJEN LASTEN KOKEMUKSIA SIJOITUKSEN VAIKUTTAVUUDESTA

Mirva Flinkman

SIJOITETTUIJEN LASTEN KOKEMUKSIA SIJOITUKSEN VAIKUTTAVUUDESTA

[Click here to enter text.](#)

Opinnäytetyöni on laadullinen tutkimus, jonka tein Perhekuntoutuskeskus Lausteelle. Tutkimukseni tavoitteena oli selvittää Perhekuntoutuskeskus Lausteelle sijoitettujen lasten kokemuksia sijoituksen vaikuttavuudesta.

Tutkimusmenetelmänä käytin teemahaastattelua. Haastatteluun osallistui viisi Perhekuntoutuskeskus Lausteelle sijoitettua lasta. Kaikki haastateltavat olivat olleet sijoitettuna Perhekuntoutuskeskus Lausteelle yli kaksi vuotta. Tein jokaisen haastattelun yksilöhaastatteluna ja kaikki haastattelut nauhoitettiin. Litteroin nauhoitetun aineiston ja analysoin aineiston teemoihin. Opinnäytetyöni teoriaosuus koostuu nuoruus elämänvaiheena sijaishuollossa ja vaikuttavuuden arvioinnista.

Tutkimukseni perusteella voidaan todeta, että lapset kokevat hyötynneen sijoituksesta Perhekuntoutuskeskus Lausteelle. Lapset kokivat, että sijoituksen aikana positiivisia muutoksia on tapahtunut päivärytmissä, koulun käynnissä, nukkumisessa, harrastuksissa ja suhteissa lasten läheisiin. Lasten kokemuksen mukaan näihin muutoksiin vaikuttivat Perhekuntoutuskeskus Lausteen työntekijät, omaohjaaja työskentely, lasten läheiset, osastojen säännöt ja toimintatavat, sekä rajoitustoimenpiteet. Haastateltavat kuvasivat Perhekuntoutuskeskus Laustetta pääosin positiivisesti, eikä heillä ollut kehitysehdotuksia toiminnalle.

ASIASANAT:

Lastensuojelu, nuoruus, vaikuttavuus

BACHELOR'S | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree programme in Social Services | Child care, Youth and Family work

April 2017 | 34+5

Mirva Flinkman

THE FOSTER YOUTH'S EXPERIENCES ON THE EFFECTIVENESS OF THE REPLACEMENT

[Click here to enter text.](#)

My final project is a qualitative research which I made to Perhekuntoutuskeskus Lauste. The goal of my research is to find out the experiences of the foster children.

My research method was interviewing and five children from the Perhekuntoutuskeskus Lauste participated to the interviews. Each of them had already stayed at the foster home over 2 years. I interviewed them individually and the interviews were recorded. I transcribed the recorded data and then I analyzed it. After the analysis, I divided the results into themes. The theory behind my final project consists of theories about young people's foster care as a phase of life and evaluation of impressiveness.

On the grounds of my final project, it can be said that the children have benefitted from the placement into foster home. Children experienced positive influences from the placement into foster home: daily chores, school, sleeping, hobbies and relationships had improved. The cause for these changes were found in personnel, work with the own instructor, children's relatives and in the rules and the principles of the foster home. The rehabilitation center had only good feedback from the interviewees and they didn't have any suggestions how to improve the methods used.

KEYWORDS:

child welfare, adolescence, effectivity

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 NUORUUS ELÄMÄNVAIHEENA SIJAISHUOLLOSSA	7
2.1 Nuoruuden vaiheet ja kehitystehtävät	7
2.2 12-17 vuotiaan lapsen arki ja arjenhallinta	9
2.3 Lastensuojelun sijaishuolto laitoksessa	11
2.4 Lasten osallisuus ja asema sijaishuollossa	13
3 VAIKUTTAVUUDEN ARVIOINTI	16
3.1 Vaikuttavuuden käsite	16
3.2 Vaikuttavuuden tasot organisaatioissa	16
3.3 Vaikuttavuuden arviointi sosiaalityössä	18
4 TUTKIMUSTYÖN TOTEUTUS	21
4.1 Tutkimuksen toimeksiantaja	21
4.2 Tutkimustehtävä	21
4.3 Tutkimus prosessi	22
4.4 Tutkimusluvut ja etiikka	23
5 TUTKIMUKSEN TULOKSET	25
5.1 Lasten kokemuksia sijoituksen aikana muuttuneista asioista	25
5.2 Lasten kokemuksia muuttuneihin asioihin vaikuttaneista tekijöistä	27
5.3 Lasten kokemuksia perhekuntoutuskeskus Lausteesta	29
6 POHDINTA	31
LÄHTEET	33

LIITTEET

Liite 1. Haastattelun kysymykset

Liite 2. Lupa-anomuksen saatekirje huoltajille

Liite 3. Lupa-anomus huoltajille

Liite 4. Lapsen suostumus -lomakkeen saatekirje

Liite 5. Lapsen suostumus -lomake

KUVIO

Kuvio 1. Arjen syrjäyttävä kehä

10

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni on laadullinen tutkimus, jonka tein Perhekuntoutuskeskus Lausteelle. Tutkimukseni tavoitteena oli selvittää sijoitettujen lasten kokemuksia sijoituksen vaikuttavuudesta. Tutkimusmenetelmänä käytin teemahaastattelua. Haastatteluun osallistui viisi Perhekuntoutuskeskus Lausteelle sijoitettua lasta. Tein haastattelun 2016 vuoden marraskuun aikana

Opinnäytetyön aiheen sain Perhekuntoutuskeskus Lausteelta. He tekevät vuosittain palautekyselyjä heille sijoitetuille lapsille, mutta näistä kyselyistä ei selviä lasten kokemus sijoituksen vaikutuksista lapsen elämään ja ne eivät ole yhtä luotettavia tutkimuksia kuin ulkopuolisen tekijän tekemä tutkimus. Tutkimukseni avulla Perhekuntoutuskeskus Lauste sai selville lasten kokemuksia sijoituksen vaikutuksista lapsen arkeen ja lasten esiin tuomia kehityskohteita Perhekuntoutuskeskus Lausteella.

Tutkimus aiheeni on hyvin ajankohtainen, koska vaikuttavuuden tutkimisesta on tullut tärkeää yhteiskunnalle. Sillä käytettävissä olevien resurssien kasvu on pysähtynyt tai ainakin hidastunut, jolloin yhteiskunnan tulee käyttää resursseja todistetusti vaikuttaviin toimiin. Sen takia palveluiden tuottajien tulee osoittaa omaa vaikuttavuuttaan palvelujen ostajille. Näin ollen vaikuttavuuden tutkimus on tärkeää myös Perhekuntoutuskeskus Lausteelle. (Mäkinen & Turunen 2008, 12.)

Opinnäytetyöni raportti koostuu teoriaosuudesta, tutkimuksen prosessin kuvauksesta, tuloksista ja pohdinnasta. Teoria osuuteni koostuu lapsen arjesta sijaishuollossa, jossa käyn läpi nuoruusiän kehitystä, 12 - 17 vuotiaan arkea, sijaishuollon järjestämistä laitoshuoltona ja lapsen osallisuutta ja asemaa sijaishuollossa. Valitsin nämä opinnäytetyöni teoriaksi, koska suurin osa haasteltavista oli 12 - 17 – vuotiaita ja heitä yhdistävä tekijä oli sijoitus Perhekuntoutuskeskus Lausteella. Toinen teoria osuuteni koostuu vaikuttavuuden käsitteestä ja vaikuttavuuden arvioinnista sosiaalityössä. Tämän teoriaosuuden valitsin, koska tutkin sijoituksen vaikutusta lapsiin ja opinnäytetyön toimeksiantaja toivoi tätä teoriaosuutta raporttiini.

Opinnäytetyöni raportissa käytän alle 18 – vuotiaasta termiä lapsi, koska lastensuojelulaissa määritellään, että alle 18 – vuotiaat ovat lapsia ja 18–20 –vuotiaat ovat nuoria (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417).

2 NUORUUS ELÄMÄNVAIHEENA SIJAISHUOLLOSSA

2.1 Nuoruuden vaiheet ja kehitystehtävät

Nuoruus on yksi ihmisen elämän vaihe, joka käydään läpi ennen aikuisuutta. Se on kuin siirtymäkausi aikuisuuteen, jolloin lapsi saavuttaa tarvittavat taidot tullakseen menestyväksi aikuiseksi. (Fahlberg 1994, 99.) Nuoruus alkaa biologisesta murrosiästä, joka alkaa keskimäärin 12 -vuotiaana. Nuoruudessa lapselle tapahtuu monia muutoksia niin fyysisesti kuin psyykkisesti. (Eronen ym. 2001, 113.)

Nuoruus voidaan jakaa esimerkiksi kolmeen osaan, joissa jokaisessa on nuorelle uusia haasteita ja tehtäviä. Nämä jaksot ovat nuoruusiän varhaisvaihe (12–15 – vuotiaat), nuoruusiän keskivaihe (15–18 –vuotiaat) ja nuoruusiän loppuvaihe (18–20 –vuotiaat). Nuoruusiän varhaisvaiheen haasteita ja tehtäviä ovat biologinen murrosikä, protestointi auktoriteetteja vastaan ja uusien ystävyysuhteiden sitominen ikätoverien kanssa. Tätä vaihetta voi kutsua ihmissuhteiden kriisiksi. Nuoruusiän keskivaiheessa on identiteetti-kriisi, jolloin lapsella on samaistumisia ja ihastumisia, minä kokemus selkiintyy, omia rajoja kokeillaan ja luodaan syvällisiä ihmissuhteita. Ideologinen kriisi on nuoruusiän loppuvaiheella ja silloin keskeistä on oman aseman pohdiskelu maailmassa, itsenäisen elämän aloittaminen ja seestymisvaihe. (Dunderfelt.2011, 84-85.)

Erik H. Eriksonin elämänkaariteorian mukaan nuoruuden kehitystehtävä on identiteetin löytäminen tai roolien hajaannus. Tämä tarkoittaa, että lapsi alkaa etsimään omaa itseään sisäisten voimien ja yksilöllisyyden tunteen lisääntyessä. Lapsi kokeilee vanhemmiltaan ja muualta ympäristöstä oppimiaan rooleja ja yrittää näiden kautta löytää oman identiteetin. Identiteetin löytäminen ei kuitenkaan tapahdu ilman roolien hajaannusta ja epävarmuutta. Tässä kehitysvaiheessa syntyvä perusvoima on uskollisuus, eli kyky säilyttää ja luoda läheisiä suhteita. Perusvoiman vastakohtana on syrjäytyminen, eli luopuminen lojaalisuudesta vaaran tai riidan uhatessa. (Dunderfelt 2011, 236-237.)

Robert J. Havighurstin kuvaa elämänkaariteoriassaan normatiivisia tekijöitä, joita kuuluu systemaattisesti eri ikäkausiin. Kehitystehtävät ovat haasteita, jotka mahdollistavat yksilön kehittymisen ja siirtymisen seuraavaan elämänvaiheeseen. Havighurstin mukaan nuoruuden kehitystehtävät syntyvät yksilöihin suunnatuista normatiivisista odotuksista. Havighurstin mukaan kehitystehtävät, joita nuoruudessa on, ovat uusien suhteiden luominen kumpaakin sukupuoleen, sukupuoliroolin omaksuminen, oman fyysisen

olemuksen hyväksyminen, emotionaalisen itsenäisyyden saavuttaminen, avioliittoon ja perhe-elämään valmistautuminen, valmistautuminen työelämään, maailmankatsomuksen kehittäminen ja vastuullisen käyttäytymisen omaksuminen. (Dunderfelt 2011, 85; Jyväskylän yliopisto.)

Nuoruuden aikana lapselle muodostuu seksuaali-identiteetti fyysisten ja hormonaalisten muutosten myötä. Kehittyneeseen seksuaali-identiteettiin kuuluu kyky nauttia omasta kehosta, ilmaista omia seksuaalisia toiveitaan ja ottaa huomioon kumppanin toiveet ilman häneen ripustautumista, suhteesta vetäytymistä tai kumppanin rajoittamista. Nuoren seksuaali-identiteettiin kehittymiseen vaikuttaa muiden suhtautuminen hänen kehoon, vallitseva nuorisokulttuuri, yhteiskunnalliset arvot ja asenteet sekä lapsuuden kokemukset. Seksuaali-identiteetin kehittymisessä on tärkeää, että lapselle kehittyy taito rakastaa ja olla rakastettu ja lupa rakastaa. Oman seksuaalisen suuntautumisen tiedostaminen on tärkeä osa seksuaali-identiteettiä. (Eronen ym. 2001, 115-116; Dunderfelt 2011, 88-90.)

Nuoruuden aikana lapsen ajattelu kehittyy, jolloin yhä vaativammat kognitiiviset toiminnot mahdollistuvat. Kehitys ei ole pelkkää taitojen määrällistä kasvua, vaan kehitys menee eteenpäin myös laadullisesti. Jean Piaget'n teorian mukaan ajattelu kehittyy formaalisten operaatioiden tasolle, jolloin lapsi pystyy ajattelemaan käsitteitä ja alkaa ymmärtämään vertauskuvia. Lisäksi lapsi kykenee irrottautumaan konkreettisista kokemuksista ja hän pystyy olettamaan miten asiat voisivat olla ja mitä olisi voinut tapahtua. Nuoruudessa yleistyy myös deduktiivinen päättely eli lapsi pystyy soveltamaan kokemuksista muodostuvia yleisiä lainalaisuuksia ratkaistessaan yksittäisiä ongelmia. (Eronen ym. 2001, 121-122; Dunderfelt 2011, 86-87.)

Kognitiivisten taitojen lisääntyessä nuoruusiässä, muuttuu psyykinen toiminnan ohjaus suunnitelmalliseksi ja johdonmukaiseksi. Lapsi oppii huomioimaan tilanteiden vaatimuksia ja sopeuttaa toimintaansa niihin sopivaksi. Lapselle kehittyy tietoisuus omista taidoista, jolloin hän pystyy tunnistamaan ja säätelemään omia kognitiivisia toimintoja. (Eronen ym. 2001, 123.)

Nuoruudessa lapsi alkaa kyseenalaistaa sekä omia, että toisten ihanteita (Fahlberg 1994, 99). Tällöin lapsen moraalipäättely alkaa monipuolistua. Se tarkoittaa käsityksiä ja päätelmiä siitä mikä on oikein ja väärin. Nuoruuden keski- ja loppuvaiheissa lapsi alkaa sisäistämään ympäristön normeja ja muokkaa niistä omakohtaisen moraalikäsitteiden. Tällä nuori perustelee itselleen omia käsityksiä oikeasta ja väärästä, ja ohjaa

toimintaansa sen perusteella. Nuoruusiän moraalipäättelyn kehittyminen kulkee käsi kädessä ideologisen ajattelun kanssa. (Eronen ym. 2001, 123.)

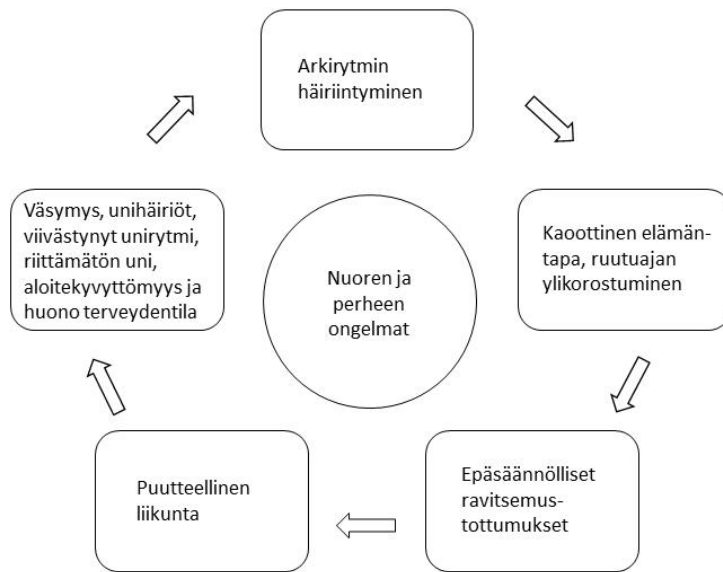
2.2 12-17 vuotiaan lapsen arki ja arjenhallinta

Lapsen elämä koostuu arjen palasista. Arki on vaikea määritellä tarkasti, mutta sitä voi määritellä muun muassa talousosaamisen, sosiaalisten taitojen, elämäntapojen, ajanhallinnan ja tulevaisuuden suunnitelmien kautta. Konkreettisesti arki voidaan määritellä koostuvan lepoajoista, ruokatavoista, liikunnasta, siisteydestä ja siitä että tulot ja menot ovat suhteessa. (Myllyniemi 2016, 5.)

Lapset itse kokevat arjen koostuvan perheestä ja vanhemmista, ystäväistä ja kaveripiiristä sekä opiskelusta ja vapaa-ajan toiminnoista. Arkea rytmittävät arjen rutiinit, jotka muodostuvat päivittäisistä toiminnoista kuten syömisestä, hygieniasta huolehtimisesta, opiskelusta ja levosta. Lapset kokevat arjessa myös tärkeäksi riittävän huomion saamisen ja turvallisuuden tunteen. (Lindfors 2011, 19-22.)

Arki rakentuu välttämättömistä toiminnoista, kuten töistä tai koulun käynnistä ja itselle vapaavalintaisista toiminnoista, kuten harrastuksista. Toimintojen muodostamat rakenteet suhteessa toisiinsa luo arkirytmien. Arjen rytmit muodostuvat, kun toiminnat järjestyvät ajallisesti suhteessa toisiinsa toistuvaan ja uudelleentoistuvaan järjestykseen. Arjen rytmillä siis tarkoitetaan sitä, että miten erilaiset toiminnot sijoitetaan päivään suhteessa toisiinsa, esimerkiksi milloin herätään, ruokaillaan ja käydään töissä. Arjen rytmittäminen helpottaa arjen sujuvaa etenemistä. (Korvela & Tuomi-gröhn 2014, 15; Korvela & Nordlund 2016, 196.)

Merja Salomon tekemän kyselyn mukaan lasten arkirytmien ja uniongelmat ovat yleisiä. Hän suoritti kyselyn sosiaalialan- ja nuorisotyöntekijöiden, sosiaaliohjaajien ja koulukuraattorien koulutustilaisuudessa. Kyselyssä selvisi, että 97 prosenttia työntekijöistä työskenteli vähintään muutaman lapsen kanssa, jolla on arkirytmien ja uniongelmia. Kuitenkin 66 prosentin mielestä erittäin monella asiakaslapsella on arkirytmien ja/tai nukkumiseen liittyviä ongelmia. Tämän kyselyn perusteella voidaan päätellä, että lapsilla on paljon arkirytmien ja uniongelmia, joihin ammattilaiset tulisi suhtautua vakavasti. (Salomon 2014. 128-130.)

Nuorten rytmittömän arjen syrjäyttävä kehä (Merja Salomon 2014)
Kuvio 1. Arjen syrjäyttävä kehä

Arjen rytmittömyys ja uniongelmat voivat johtaa syrjäytymiseen. Merja Salomon kuvaa tällaista prosessia rytmittömän arjen syrjäyttävällä kehällä. Kehässä kuvataan kuinka arkirytmien häiriintyminen vaikuttaa kaoottiseen elämäntapaan ja ruutuajan korostumiseen ja se johtaa epäsäännölliseen ravitsemustottumuksiin. Tämä taas johtaa puutteelliseen liikuntaan, josta seuraa väsymystä, unihäiriöitä, vähäistä unta, viivästynyttä unirytmia, aloitekyvyttömyyttä ja huonoa terveydentilaa. Kehän keskellä on nuoren ja perheen ongelmat, jotka voivat johtua aiemmin luetelluista syistä tai aiemmin luetellut syyt voivat muodostaa nämä ongelmat. Vaikka rytmittömän arjen syrjäyttävä kehässä nuoli menee aina vain seuraavaan muuttajaan, voisi kehään piirtää nuolia lisää niin, että jokaiseen muuttajaan menisi nuoli jokaiseen muuttajaan. (Salomon 2014. 169.)

Salomonin tutkimuksen tuloksena voidaan todeta, että lasten arkirytmiongelmat ja siitä seuraava eristäytyminen ja passivoituminen ovat todellinen haaste lastensuojelun työntekijöille (Salomon 2014. 174). Tämän takia tutkimuksessani tutkin kuinka perhekuntoutuskeskus Lausteella on pystytty sijoituksen aikana vastaamaan arkirytmien ongelmiin sekä uniongelmiin. Uskon myös, että lasten on helppo vastata arkirytmien ja uniongelmiin liittyviin kysymyksiin, koska ajattelen lasten huomaavan niissä tapahtuneen muutoksen. Lisäksi arki jatkuu sijoituksen jälkeen, jolloin sijoituksen jälkeinen vaikutusten arviointi on arjen avulla mahdollista.

2.3 Lastensuojelun sijaishuolto laitoksessa

Sijaishuolto tarkoittaa lapsen tai nuoren sijoittamista kodin ulkopuolelle hoitoon ja kasvatukseen, joko huostaanoton, kiireellisen sijoituksen tai lastensuojelulain väliaikais määräyksen nojalla. Sijaishuoltoa on mahdollista järjestää perhehoitona, laitoshoitona tai muulla tavalla lapsen tarpeiden mukaisesti. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.)

Lapsen sijaishuoltopaikkaa valittaessa kiinnitetään erityistä huomiota huostaanoton perusteisiin ja lapsen tarpeisiin sekä hänen sisäsuhteiden ja muiden läheisten ihmissuhteiden ylläpitämiseen sekä hoidon jatkumiseen. Lisäksi huomioidaan mahdollisuuksien mukaan lapsen kielellinen, kulttuurinen sekä uskonnollinen tausta. Laitoshuoltoa järjestetään vain jos lapsen sijaishuoltoa ei voida järjestää lapsen edunmukaisesti riittävien tukitoimien kanssa perhehoidossa tai muualla. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.)

Perhehoito tarkoittaa hoitoa ja huolenpitoa, joka järjestetään perhehoitajan yksityiskodissa tai hoidettavan kotona. Perhehoidoksi luetaan myös ammatillinen perhehoito, joka toteutetaan ammatillisessa perhekodissa yksityisistä sosiaalipalveluista annetun lain 7§: ssä tarkoitetun luvun perusteella. (Perhehoitolaki 20.3.2015/263.) Lastensuojelulaitoksena taas ovat koulukodit, lastenkodit ja muut näihin rinnastettavat lastensuojelulaitokset, joissa noudatetaan lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta lain 1§ lapsen hoidosta kasvatuksessa ja kasvuoloista. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.)

Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta lain 1§ mukaan on säädetty, että lapsen huollon tulee turvata lapselle tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi ja lapsen yksilöllisten tarpeiden ja toiveiden mukaisesti. Huollon on turvattava positiiviset ja läheiset ihmissuhteet lapsen ja hänen vanhempiansa kanssa. Lisäksi lapselle tulee turvata hyvä hoito ja kasvatusta sekä tarpeellinen valvonta ja huolenpito, hänen ikään ja kehitystasoon nähden. Lapselle tulee olla turvallinen ja virikkeellinen kasvuympäristö sekä mahdollistaa lapsen mielenkiintoa ja toivomuksia vastaava koulutus. Lasta on kasvatettava siten, että hän saa osakseen ymmärrystä turvaa ja hellyyttä. Lasta ei saa alistaa, kurittaa ruumiillisesti eikä kohdella muulla tavoin kaltoin. Lapsen itsenäistymistä ja kasvamista vastuullisuuteen ja aikuisuuteen on tuettava ja edistettävä.

Laitoshuoltoon sijoitetaan vaikeahoitoisia ja erityisosaamista tarvitsevia lapsia. Jos lapsi sijoitetaan sijaishuoltoon laitosluvan saaneeseen yksikköön, on yksikössä mahdollis-

ta tarvittaessa soveltaa lastensuojelulaissa säädettyjä rajoitustoimenpiteitä. Laitoshuolto voidaan katsoa parhaaksi sijoituspaikaksi, jos sijoitus on väliaikainen ja sen aikana tehdään tiivistä yhteistyötä lapsen vanhempien kanssa. (Saastamoinen 2010, 11.)

Rajoitustoimenpiteitä joita voidaan suorittaa laitosluvan saaneissa sijaishuollon yksiköissä, ovat yhteydenpidon rajoittaminen, lapsen olinpaikan ilmoittamatta jättäminen, aineiden ja esineiden haltuunotto, henkilötarkastus, henkilökatsastus, omaisuuden tai tilojen tarkastaminen, lähetyksen tarkastaminen ja luovuttamatta jättäminen, kiinnipittäminen, liikkumisvapauden rajoittaminen, eristäminen ja erityinen huolenpito. Rajoitustoimenpiteiden keskeinen tarkoitus on varmistaa huostaanoton tarkoituksen toteutumista ja suojata lasta, toista henkilöä taikka omaisuutta. Rajoitustoimenpiteissä on hyvin tarkat ohjeet milloin niitä voi käyttää ja kuka voi päättää rajoitustoimenpiteestä sekä miten rajoitustoimenpide tulee kirjata. Jokainen rajoitustoimenpide on päätettävä yksilöllisesti erikseen, eikä päätöstä voi perustaa aikaisempaan harkintaan tai sen perusteella tehtyyn päätökseen. (Saastamoinen 2010, 149-154.)

Rajoitustoimenpiteitä voidaan käyttää siis laitosluvan saaneissa lastensuojelulaitoksissa, koulu- ja nuorisokodeissa sekä niitä vastaavissa laitoksissa. Rajoitustoimenpiteitä ei kuitenkaan voi käyttää avohuollon tukitoimena sijoitettuun lapseen, vaikka hänet olisikin sijoitettu laitosluvan saaneeseen yksikköön. (Saastamoinen 2010, 156-157.)

Ennen rajoitustoimenpiteitä tulee asianomaisen toiminnan täyttää, rajoitustoimenpiteen yleiset edellytykset, sekä kyseisen rajoitustoimenpiteen säädöksen yksilölliset ja erityiset edellytykset. Yleiset edellytykset ovat, että lapsi saa laadukasta sosiaalihuolto ja kohtelua ilman syrjintää, rajoitustoimenpiteet suoritetaan mahdollisimman turvallisesti ja lapsen vakaumusta sekä yksityisyyttään kunnioittaen. Lisäksi on huomioitava lapsen toivomukset, mielipide, yksilölliset tarpeet ja etu sekä hänen äidinkiелensä ja kulttuuri. Rajoitustoimenpiteissä tulee myös huomioida kolme periaatetta, joka ovat välttämättömyysperiaate, hyväksyttävyyssperiaate ja suhteellisuusperiaate. (Saastamoinen 2010, 176-178.)

2.4 Lasten osallisuus ja asema sijaishuollossa

Lapsen osallisuus on yksi lastensuojelun pääperiaate, joka on määritelty sosiaalihuolton asiakaslain 10 pykälässä, perustuslain kuudennen pykälän kolmannessa momentissa ja YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa 12 artiklassa. Näissä kaikissa määritellään, että lapsen mielipide on hänen kehitystasonsa mukaan otettava huomioon häntä koskevilla asioilla. (Saastamoinen 2010, 65-66.)

Näiden lisäksi lastensuojelulain neljäs luku on lapsen osallisuus, jossa on määritelty lapsen osallisuuteen kuuluvaksi lapsen mielipiteen selvittäminen ja kuuleminen, lapsen puhevallan käyttö sekä mahdollisuus edunvalvonnan käyttämiseen. Näiden lisäksi lapsen osallisuuteen kuuluu yksilötasolla paljon muitakin, joita on määritelty muihin lakeihin tarkemmin. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.) Näin ollen lapsen oikeus osallisuuteen on suojattu todella hyvin lainsäädännöllä.

Osallisuus usein määritellään syrjäytymisen vastakohtana. Tällöin osallisuudella tarkoitetaan sijoittumista yhteiskuntaan olemalla mukana ja löytämällä oma paikkansa yhteiskunnan keskeisissä toiminnoissa, kuten koulussa, työelämässä, kulttuurissa, politiikassa ja sosiaalisissa verkostoissa. Jotta tällaista osallisuutta voi tuntea ja kokea, tulee siihen saada tukea koko elämän ajan. Tämän takia on tärkeää, että lastensuojelussa vahvistetaan lasten osallisuutta ja kokemusta siitä, että heitä kuullaan ja arvostetaan. (Nivala 2010, 220-21.)

Lasten osallisuuden tukeminen lastensuojelutyössä on tärkeää, koska osallisuus on osa identiteettityötä. Identiteettityössä lapsi on itse elämän tarinan päähenkilö ja vaikuttaa itse omaan elämäänsä. Tällöin ohjaajat ja muut työntekijät ovat vain auttajia, neuvonantajia tai sivusta katsojia riippuen elämän tilanteesta. Identiteettityön kannalta on tärkeää, että lapsi pystyy ja saa osallistua omaa elämäänsä koskeviin päätöksiin. (Timonen-Kallio 2010, 7.)

Mitä lapsen osallisuus tarkoittaa käytännössä? Osallisuuden käsite voidaan jakaa muutamaksi eri osallisuuden osa-alueeseen. Yksi osa-alue on lapsen mahdollisuus kertoa oma mielipide ja tulla kuulluksi hänen omiin asioihin liittyen. Tällainen osallisuus vaatii aikuiselta lapsen kunnioittamista ja hänen ajatuksien arvostamista. Osallisuutta on myös, että tuntee kuuluvansa yhteisöön ja kokee pystyvän vaikuttamaan siihen. Tällöin lapsi pystyy keskustelamaan itselle tärkeistä asioista, tuomaan niitä aikuisten tietoon ja

tekemään aloitteita asioiden parantamiseksi, sekä pystyy vaikuttamaan päätöksen tekkoon. (Nivala 2010, 18-21.)

Tunne yhteisöön kuulumiseen on yksilöllinen asia, johon vaikuttaa monet asiat. Kuitenkin tätä tunnetta voidaan pyrkiä luomaan tarjoamalla lapselle kokemus yhteisön turvallisuudesta, välittämisestä ja yhteenkuuluvuudesta. Lisäksi lapsen perustarpeista huolehtiminen lisää lapsella yhteisöön kuulumisen tunnetta. Tällaisista perustarpeista huolehtii usein lapsen perheyhteisö, mutta sijoitettujen lasten kohdalla perustarpeista huolehtii lastensuojelulaitos. (Nivala 2010, 18-21.) Tällöin jo lastensuojelulaitoksen normaaliarki ja toimintatavat mahdollistavat lapselle osallisuuden tunnetta.

Osallisuutta voidaan kuvata myös osallisuuden portailla. Mitä ylemmällä portaalla lapsi on, sitä enemmän hänellä on mahdollisuus vaikuttaa, kun taas mitä matalammalla lapsi on, sitä vähäisemmät vaikutusmahdollisuudet hänellä on. Osallisuuden portaiden avulla voidaan myös arvioida lastensuojelulaitosten osallisuuden käytäntöjä. (THL 2016b.)

Lasten kanssa työskentelevän on mahdollista tukea lasten osallisuutta kuuntelemalla, kunnioittamalla, antamalla tarpeeksi tarpeellista tietoa lapsille ja ottamalla heidän mielipiteen huomioon. Lasten osallisuuden tukemisessa tarvitaan myös työorganisaation tukea käytännössä. Tällainen tuki tarkoittaa tiloja ja aikaa työskennellä lasten kanssa ja mahdollisuutta kirjata lasten kanssa toteutettu toiminta. Osallisuuden elementit rakentuvat erilaisista osista ja niiden keskinäiset suhteet voivat vaihdella. Näin ollen lapsen osallisuuden tunne ja kokemus voi muuttua. (THL 2016b.)

Osallisuuden portaat ovat alhaalta ylöspäin kuvattuna 1. mahdollisuus osallistua ja kieltäytyä. Tällöin lapsi saa itse mahdollisuuden päättää, osallistuuko hän vai ei lastensuojelun tilanteisiin kuten kokouksiin. 2. Mahdollisuus saada tietoa. Tämä tarkoittaa, että lapsi saa tarpeeksi tarpeellista tietoa omasta tilanteesta, työskentely prosessista, osallistuvista tahoista, omasta roolista ja oikeuksista. 3. Vaikuttaminen prosessiin. Lapselle annetaan mahdollisuus vaikuttaa esimerkiksi kokouksen sisältöön ja siihen osallistuviin henkilöihin. 4. Mahdollisuus omien ajatusten ilmaisuun. Tarkoittaa mahdollisuutta ilmaista itseään omalla tavallaan ja omalla äänellä. 5. Tuki omien mielipiteiden ilmaisuun. Lastensuojelussa tilanteet voivat olla monimutkaisesti ymmärrettäviä ja näin ollen lapsi voi tarvita omien mielipiteiden ilmaisemiseen tukea ja apua. Tuki ja apu voi olla kannustamista taikka konkreettisia apua kuten tulkki tai apuvälineitä. 6. Mahdollisuus itseensä päätöksiin. Tämä tarkoittaa mahdollisuutta tehdä itse päätöksiä omaan elämään liittyvissä asioissa. (Timonen-Kallio 2010, 8-9.; THL 2016b.)

Lasten osallisuuden tukemisen keinoja lastensuojelutyössä on muun muassa lapsen mielipiteen selvittäminen, kuuleminen, puhevallan käyttö sekä lapsen edunvalvonta. Nämä neljä kohtaa on määritelty lastensuojelulaissa lapsen osallisuuden tukemiseksi ja näitä pitäisi toteuttaa kaikessa lastensuojelussa. (Saastamoinen 2010, 65-67.)

Osallisuuden lisäksi lapsen asemaa käsittelee sijaishuollossa monet lait, jotka tuovat lapselle oikeuksia. Tällaisia oikeuksia ovat lapsen oikeus saada tietoja häntä koskevista asioista, mahdollisuus tavata lastensuojelun työntekijä, oikeus tarvitsemiinsa tukitoimiin ja palveluihin, käyttö- ja itsenäistymisvaroihin sekä turvallisiin ja läheisiin ihmissuhteisiin. (Saastamoinen 2010, 122-135.) Lapsen oikeudet lisäävät omalta osaltaan lapsen osallisuutta, mutta myös tuo oikeusturvaa lapselle lastensuojelussa.

3 VAIKUTTAVUUDEN ARVIOINTI

3.1 Vaikuttavuuden käsite

Vaikuttavuus on keskeinen ulottuvuus sosiaalityössä, koska työssä tavoitellaan ongelmatilanteiden muuttumista laadullisesti parempaan suuntaan (Pohjola 2012b, 23-25). Vaikuttavuuden käsite on nyky maailmassa muuttanut ja monet ihmiset ymmärtävät vaikuttavuuden eri tavalla, eli vaikuttavuus on terminä epäselvä. Vaikuttavuuden käsite tarkoittaa eri tieteenaloilla eri asioita. (Pohjola 2012a, 10). Eri hallinnonaloilla vaikuttavuutta käsitellään eri näkökannoilta, esimerkiksi hallinnollisella puolella käytetään usein kustannusvaikuttavuus termiä, jossa huomioidaan vaikuttavuus suhteessa kustannuksiin (Pohjola 2012b, 23-25).

Vaikuttavuus sanana kuvaa tulosta, vaikutusta ja vaikuttamisen prosessia. Vaikuttavuutta tutkiessa on tärkeää tutkia niin tulosta kuin vaikuttamisen prosessia, koska niiden avulla saadaan tietää toiminnan vaikuttavuus. Täten vaikuttavuus pohjautuu johonkin tavoitteelliseen toimintaan ja interventioon. Vaikuttavuudessa on siis kyse toiminnan ja tuloksen kausaalisuhteesta. Tämä tarkoittaa sitä, että selvitetään mikä toiminta vaikuttaa niin, että siitä syntyy tietynlainen seuraamus, eli selvitetään syy-seuraus-suhdetta. (Dahler-Larsen 2005, 7.)

Vaikuttavuuden arvioinnin erityispiirteitä on, että vaikuttavuuden arviointi kohdistuu erityisesti selityksiin. Vaikuttavuuden arvioinnissa keskitytään siihen, että mikä vaikuttaa mihinkin, milloin, miten ja millä edellytyksin, eikä keskityä ainoastaan kokonaisvaikutuksiin. Lisäksi vaikuttavuuden arvioinnin avulla voidaan antaa neuvoja millä edellytyksillä interventio vaikuttaisi paremmin. (Dahler-Larsen 2005, 18.)

3.2 Vaikuttavuuden tasot organisaatioissa

Vaikuttavuudella on eritasoja organisaatioissa. Jotta vaikuttavuutta saadaan aikaan ja sitä pystytään mittaamaan, tulee tietää vaikuttavuuden tasot. Vaikuttavuuden tasot rakentuvat kuin pyramidi, joten kaikki tasot ovat tarpeellisia ja ilman yhtä tasoa ei voi olla toista. Ellei tutkija saa ensimmäiseltä vaikuttavuuden tasolta tietoa vaikuttavuudesta, ei hän sitä voi saada muiltakaan vaikuttavuuden tasoilta. (Paasio 2003, 67.)

Ensimmäinen vaikuttavuuden taso on asiakastyön taso eli asiakas- tai tapauskohtainen vaikuttavuus. Tämä tarkoittaa prosessia asiakkaan ja työntekijän välillä. Asiakastyön prosessissa on kolme vaihetta, jotka ovat ratkaisevia toiminnan vaikuttavuuden kannalta. Ensimmäinen vaihe on se, että vaikuttavuuteen edellytetään tietynlaisia asiakassuhteita ja niitä pitää osata määrittää sekä arvioida. Toinen vaihe on systemaattinen ja menetelmällisesti hallittu tilannearvion tekeminen ja niistä saadun tiedon siirtäminen tietojärjestelmään ja kolmas vaihe on systemaattisesti tuotettu tieto asiakasmuutoksesta eli tilannearvioiden tekeminen ja tilannearvioiden erojen havaitseminen. (Paasio 2003, 67-68.)

Toinen vaikuttavuuden taso on palvelujen taso ja palvelujen vaikuttavuus. Palveluiden vaikuttavuudesta saatava tieto perustuu asiakastyössä syntyvään tietoon ja ilman tätä tietoa ei palvelujen vaikuttavuutta voida tietää. Palveluiden vaikuttavuuden arviointi tarvitaan myös tietoa asiakkaiden tarvearviointista ja ongelmallisten elämäntilanteiden jäsentämisestä, palvelutoiminnan jäsenystä, eli toiminnan ja päämäärän välisen suhteen selkeyttämistä, toimeenpanojen arviointia ja asiakasmuutosten analyysiä. (Paasio 2003, 69.)

Yhteiskunnallinen vaikuttavuus ja strategia taso on kolmas vaikuttavuuden taso. Tällä tasolla pyritään vastaamaan kysymykseen, olemmeko onnistuneet toteuttamaan sen, mihin meidän toiminta-ajatuksessa on sitouduttu. Vaikuttavuuden kannalta tällä tasolla keskeisintä ovat väestöön, olosuhteisiin ja sosiaalisiin ongelmiin liittyvä tieto. Olennainen osa on strategian suunnittelu, seuranta ja arviointi. Jotta voi toimia yhteiskunnallisella tasolla vaikuttavasti, tulee olla perusteltua ja luotettavaa tietoa vaikuttavuudesta. Tämän tiedon kriteerit ovat erityisen vaativia. (Paasio 2003, 70.)

Neljäs ja viimeinen vaikuttavuuden taso on arviotiedon hyödyntäminen. Tämä tarkoittaa että vaikuttavuuden arvioinnista saatua tietoa käytetään asiakkaiden hyvinvoinnin lisäämiseksi. Ilman tiedon hyödyntämistä ei muilla vaikuttavuuden tasoilla ole hyötyä. Arviointitiedon hyödyntämisellä on tärkeä merkitys työyhteisöjen kehittämisen, ammatillisen kehittymisen ja johtamisen kannalta. Tässä yhdistyy ammatillinen käytäntö ja tutkimus, oppiminen, hiljaisen tiedon julkaiseminen sekä kaksi keskeistä työyhteisöjen hyvinvoinnin tekijää, voima ja tietoisuus päämäärästä. (Paasio 2003,70.)

Minä tutkin omassa opinnäytetyössäni vaikuttavuuden ensimmäistä tasoa, eli asiakas- ja tapauskohtaista vaikuttavuutta. Tutkimuksessani perehdyn yksittäisten asiakkaiden kokemukseen sijoituksen vaikuttavuudesta heidän arkielämän näkökulmasta. Tutkimukseni lähtökohtana on, että lapsen sijoitus perhekuntoutuskeskus Lausteelle on tuonut positiivista muutosta lapsen arkielämän toimintoihin.

3.3 Vaikuttavuuden arviointi sosiaalityössä

Vaikuttavuuden arviointi sosiaalityössä koetaan haastavaksi koska vaikuttavuuden käsite sekä arviointi ovat moninaisia ja vaikuttavuuden tutkimuksista on tehty vain vähän kirja julkaisuja. Kuitenkin sosiaalityö on pääosin osin julkista palvelujärjestelmään ja näin ollen sen tulee todistaa vaikuttavuuttaan monille eri tahoille, kuten asiakkaille, päättäjille, toimintaorganisaatioille, sekä veronmaksajille. Vaikuttavuus on kuitenkin keskeinen elementti sosiaalityötä ja sen tavoitteena on muutoksen tuottaminen ongelmalliseksi koetuissa tilanteissa interventiodien avulla. (Pohjola 2012a, 9-11.)

Vaikuttavuus tiedon tuottaminen sosiaalityössä on osoittautunut melko haastavaksi, koska sosiaalityössä ollaan tekemisissä niin yhteiskunnallisten rakenteiden kanssa ja olosuhteiden tuottamien epäkohtien kuin ihmisten päätösten ja valintojen kanssa. Tämän takia arviointimittareiden kehittäminen ei ole yksinkertaista. Lisäksi sosiaalityön osuutta ihmisten elämän muutoksissa on vaikea osoittaa. Nykyisin sosiaalityötä arvioidaan niillä mittareilla, joita on käytössä eli taloudellisilla luvuilla. Siksi olisi tärkeää kehittää sosiaalityön vaikuttavuuden mittaamisen käytäntöjä, koska taloudelliset luvut eivät kerro toiminnan laadusta ja vaikutuksista. (Korteniemi ym. 2010, 92.)

Vaikuttavuuden arvioimiseksi sosiaalityössä tarvitaan laajaa käsitettä, koska sosiaalityössä vaikuttavuuden arviointi ei ole vain ongelmallinen tilanne – interventio - tulos kaltainen yksilöllinen auttamistilanne vaan siihen vaikuttaa monet asiat, kuten toimintaprosessit, ympäristö, olosuhteet, yhteisölliset tekijät ja rakenteet. Tällöin sosiaalityössä vaikuttavuuden mittaaminen onkin enemmän vaikuttavuuden kuvaamisesta sekä tilannevaikuttavuutta ja kokonaisvaikuttavuuden arviointia erillisten vaikutustekijöiden sijaan. (Pohjola 2010, 12-13.)

Sosiaalipolitiikassa on käyty keskusteluja, joiden mukaan sosiaalipoliittinen interventiot eivät sovi arvioinnin kohteeksi, mutta se ei pidä paikkaansa. On myös koettu, että interventioiden syy-seuraus suhteet ovat haastavia arvioida, koska tilanteeseen vaikuttaa moni muukin asia kuin interventio. Tämän takia tulisi kuitenkin panostaa enemmän arvioinnin kehittämiseen. (Dahler-Larsen 2005, 8-9.)

Vaikuttavuuden arvioinnissa koetaan myös haasteena, että sosiaalipoliittiset tavoitteet ovat erilaiset. Kuitenkin arvioinnin perusteella voidaan asettaa perustellut ja realistiset tavoitteet ja arvioida kuinka tavoitteisiin on päästy. Lisäksi osa työntekijöistä pelkää vaikuttavuuden arviointi, koska he luulevat että arvioidaan sellaisia toimintoja, joita he eivät pysty kontrolloimaan. Sosiaalipoliittisessa vaikutusten arvioinnissa kuitenkin pyritään siihen, että arvioinnin tavoitteet ovat saavutettavissa. (Dahler-Larsen 2005, 9.)

Haasteeksi vaikuttavuuden arvioinnissa koetaan myös se, että vaikutushankkeiden hyödyt tulevat esiin usein vasta pitkän ajan kuluttua. Tällöin työntekijöiden halu osallistua tutkimuksiin heikkenee. Lisäksi vaikuttavuuden arvioinnin haasteena on se, ettei ole yhtenäisiä vaikuttavuuden mittareita kansainvälisesti, eikä kansallisesti. Haasteena on myös se, etteivät sosiaalityön tiedonkeruu järjestelmät mahdollista vaikuttavuuden arviointiin tarvittavaa tiedon keruuta tai se on osiltaan jopa mahdotonta. (Korteniemi ym. 2010, 97-99.)

Vaikuttavuuden arviointi on kuitenkin tärkeää, jotta pystytään rakentamaan työkäytäntöjä, jotka ovat toimivia ja tiedetään kenelle, miten, miksi ja milloin niitä on hyvä käyttää. Vaikuttavuuden arviointi voi myös tukea oppimisprosessia monella eri tasolla (Dahler-Larsen 2005, 10, 20.) Vaikuttavuuden arviointia tarvitaan myös osoittamaan työn merkitys ja tulokset asiakkaille, hallinnolle, työntekijöille ja muille päätöksen tekijöille (Korteniemi ym. 2010, 107.)

Jotta vaikuttavuuden arviointi kehittyisi edellyttää se työtä monilla tasoilla. Ensimmäiseksi olisi hyväksyttävä, että sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnin tulokset tulevat esille vasta pitkällä aikavälillä. On myös hyväksyttävä se, että todellisessa olosuhteissa toteutettu sosiaalityön vaikuttavuuden arviointi antaa tietoa miten eri tilanteissa käytettävät työmenetelmät ja interventiot toimivat käytännön tilanteissa. On myös huomioitava, että työ asiakkaan ja yhteiskunnan rajapinnassa aiheuttaa vaikuttavuuden arvioinnille ristiriitaisia paineita, koska yhteiskunnalla ja yksilöllä on eri odotukset toiminnasta ja sen vaikuttavuuden arvioinnista. (Korteniemi ym. 2010, 101-107)

Lisäksi tarvitaan teorialähtöistä vaikuttavuuden arviointia ja niiden testausta. Tarvitaan myös lisää uusia mittareita ja niiden kehittämistyötä sekä tiedonkeruu järjestelmiä tulisi kehittää niin, että niistä saisi kerättyä aineistoa vaikuttavuuden arviointiin. Vaikuttavuuden arvioinnin kehittämiseksi olisi myös tärkeää lisätä resursseja vaikuttavuustiedon keruuseen ja hyödyntämiseen. (Korteniemi ym. 2010, 101-107.)

4 TUTKIMUSTYÖN TOTEUTUS

4.1 Tutkimuksen toimeksiantaja

Perhekuntoutuskeskus Lauste on yksityinen lastensuojelupalveluiden tuottaja, joka toimii Turussa Lausteen kaupungin osassa. Lausteen perhekuntoutuskeskus tuottaa monia eri lastensuojelun palveluja. Näitä palveluita ovat avohuollon palvelut, sijaishuollon palvelut 12–17 vuotiaille, erityisohjauksen palvelut, itsenäistyvän nuoren palvelut, kuten jälkihuolto, koulupalveluja, perheiden kuntoutusta ja arviointia, asiantuntija palveluita sekä psykiatrisia palveluja sijaishuollossa. (Lauste a.)

Opinnäytetyöni kohdentuu Lausteen perhekuntoutuskeskuksen Turussa toimivien sijaishuollon asumisyksikköihin, joihin on sijoitettuna 12–17 vuotiaita nuoria. Lausteen perhekuntoutuskeskuksella on Turussa viisi asumisyksikköä, joissa jokaisessa on paikat seitsemälle lapselle. (Lauste b.)

4.2 Tutkimustehtävä

Tavoitteenani oli kehittää lastensuojelutyötä selvittämällä perhekuntoutuskeskus Lausteelle sijoitettujen lasten kokemuksia sijoituksen vaikuttavuudesta. Tästä tavoitteesta muodostin tutkimuskysymykset.

Tutkimuskysymykseni olivat:

- 1) Miten elämäsi on muuttunut Lausteelle muuton jälkeen?
- 2) Mitkä asiat Lausteella ovat muuttaneet elämääsi?
- 3) Minkälaisia kehitysehdotuksia lapsilla on Lausteen perhekuntoutuskeskukselle?

Tutkimukseni oli kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Laadullisen tutkimuksen piirteitä on, että tutkimuksen aineisto on pääosin tekstiä, jotka ovat voineet syntyä muun muassa haastatteluina, elämäkertakirjoituksina tai havainnoinnin avulla. Laadullisessa tutkimuksessa tuodaan tutkittavien oma näkökulma esiin, joka on mahdollista, koska tutkimuksissa on usein varsin pieni tutkittavien joukko. Tutkimukseen osallistuu harkinnanvarainen otanta, joka on tutkimusongelman kannalta määritelty. (Eskola & Suoranta 2008, 15-20.) Harkinnanvaraisesta näytteestä puhuessa pyritään ymmärtämään tutkit-

tavaa asiaa syvällisemmin ja saamaan tietoa tutkittavasta ilmiöstä paikallisesti, jolloin tutkittava joukko voi olla melko pieni. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 57-58.) Toteutin teema-haastattelun viidelle perhekuntoutuskeskus Lausteella asuvalle lapselle, joiden sijoitus oli kestänyt yli kaksi vuotta. Rajauksen perusteena pidin sitä, että todennäköisesti on tapahtunut jotakin muutoksia lapsen elämässä kun sijoitus on kestänyt yli kaksi vuotta. Tutkimukseeni valikoitui lapsia neljästä eri asumisyksiköstä.

4.3 Tutkimus prosessi

Tutkimuksessani käytin tutkimusmenetelmänä teemahaastattelua. Päädyin teemahaastatteluun, koska sen avulla sain yksilöllisesti tietoa haastateltavilta ja pystyin syventämään vastauksia tarvittaessa lisäkysymyksillä. Teemahaastattelussa haastattelut etenevät teemoittain, jotka olin etukäteen määritellyt. Haastattelussa kävimme läpi kaikki ennalta määrätyt teema-alueet läpi, mutta niiden järjestys saattoi vaihdella haastatteluissa. Näin pystyin luomaan jokaiselle haastatettavalle yksilöllisen ja heille sopivan haastattelun. Teemahaastattelulla jokainen haastateltava saa tuotua oman äänensä ja itselleen tärkeät asiat esille. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 47; Eskola & Suoranta 2008, 86.) Teemahaastattelun kysymykset löytyvät raportin liitteenä (Liite1).

Teemahaastattelussa oli oleellista, että kaikilla haastateltavilla oli kokemus samankaltaisesta tilanteesta. Tällä kertaa se oli sijoitus perhekuntoutuskeskus Lausteen asumisyksikköön. Toinen tärkeä asia oli, että tutkija oli selvittänyt tutkittavan ilmiön kokonaiskuvaa ja prosesseja, jonka tein teoriaperustaan syventymisen avulla. Tämän avulla kehitin haastattelun rungon eli teemat. Teemojen avulla sain haastateltavien subjektiiviset kokemukset tilanteista ja teemoista, joiden avulla muodostin tutkimuksen loppuraportin. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 47.) Teema haastattelun teemat olivat aika perhekuntoutuskeskus Lausteella, sijoituksen aikana muuttuneet asiat, niihin vaikuttaneet tekijät ja toiveita ja kehitysehdotuksia perhekuntoutuskeskus Lausteelle. Valitsin nämä teemat, koska koin, että niiden avulla saan vastaukset tutkimuskysymyksiini.

Kun tutkimusmenetelmäni oli haastattelu, oli tärkeää, että haastateltavat osallistuivat tutkimukseen vapaaehtoisesti. Haastateltaville oli myös tärkeää kertoa, kenelle ja miksi tutkimus tehdään, sekä miksi juuri hänet oli valittu tutkimukseen mukaan. Haastateltavalle oli myös korostettava tutkimuksen luottamuksellisuutta ja hänen tunnistettavuuttaan koko tutkimusprosessin aikana. (Eskola & Suoranta 2008, 92-93.) Koska haastattelin alle 18 vuotiaita, oli minun tärkeää huomioida se haastattelua tehdessä. Lapsille

oli tärkeää välittää tunne, että juuri hänen mielipiteillään ja vastauksilla oli merkitystä. Lisäksi oli tärkeää luoda nuorille tunne, että hän osallistui tutkimukseen ja hänen avulleen sain tärkeää tietoa. Haastattelutilanteessa tuli huomioida tilanteen ja paikan rauhallisuus sekä mielekkyys. (Hirsjärvi & Hurma 2011, 132-133.) Tein kaikki haastattelut perhekuntoutuskeskus Lausteen tiloissa. Kolme haastattelua tein nuorten omissa huoneissa ja kaksi haastattelulle varatussa tilassa, jossa saimme olla rauhassa. Kaikissa haastatteluissa lapsi sai itse valita tilan, jossa haastattelu suoritettiin.

Haastattelut suoritin marraskuun aikana, jonka jälkeen litteroin haastattelut. Haastattelun litterointi tarkoittaa haastattelun sanatarkkaa kirjoittamista ja sen tekemiseen oli varattava aikaa, koska yhden haastattelu tunnin purkamiseen on arvioitu menevän aikaa noin kahdeksan tuntia (Eskola & Suoranta 2008, 94). Haastatteluista sain äänimateriaalia yhteensä 1 tunti 52 minuuttia. Haastattelujen litteroinnin jälkeen tekstimateriaalia oli 39 sivua. Litteroinnin tein sanatarkkana litterointina, eli kirjoitin kaiken äänen nauhoituksesta ylös (Kananen 2014, 102). Litterointiin merkitsin haastateltavien puheenvuoron H kirjaimen ja numeron avulla.

Litteroidun materiaalin koodasin eri koodien avulla. Tällöin minulle muodostui koodiryhmiä, jossa yhdistyi samaa tarkoittavat asiat tiivistetyssä ja yksikertaisessa muodossa. Koodauksen jälkeen tein aineistolähtöisen luokittelun, jolloin yhdistin samaa tarkoittavat asiat yhden käsitteen alle yhdeksi loogiseksi kokonaisuudeksi. (Alasuutari 2011, 46-47 & Kananen 2014, 104,108,113.) Nämä kokonaisuudet olivat samat kuin teema-haastatteluni teemat, eli aika perhekuntoutuskeskus Lausteella, muuttuneet asiat, niihin vaikuttaneet tekijät ja toiveita ja kehitysehdotuksia Lausteelle.

4.4 Tutkimusluvut ja etiikka

Tutkimusta tehdessä nousee esiin tutkimukseen liittyviä eettisiä ongelmakohtia, joita muun muassa on tutkimuslupiin ja aineiston keruuseen liittyvät kysymykset, tutkimuskohteen hyväksikäyttö, osallistamiseen liittyvät ongelmat ja tutkimuksesta tiedottaminen (Eskola & Suoranta 2008, 52).

Koska tutkimukseni kohteena oli alle 18- vuotiaat kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset, asetti se tutkimukselleni tutkimusluvallisia haasteita. Jotta pystyin toteuttamaan tutkimukseni perhekuntoutuskeskus Lausteella, tarvitsin tutkimusluvut toimeksiantajalta, tutkimukseen osallistuvilta lapsilta sekä heidän toiselta huoltajalta. Lapsille ja heidän

huoltajilleen toimitettuun tutkimuslupa-anomukseen kirjoitin saatekirjeen, jossa kerroin tutkimuksen tarkoituksesta ja luottamuksellisuudesta sekä siitä ettei haastateltavia pysty tunnistamaan tutkimusraportista. Lisäksi kerroin koska haastattelut suoritetaan ja haastattelujen arvioidun keston. Nämä kaikki toimitin Lausteen perhekuntoutuskeskukseen tutkimussuunnitelman mukana ja ne ovat myös tutkimusraportin liitteenä (Liite 2,3,4)

Ennen tutkimustani ja sitä tehdessä korostin haastateltavilleni, että tutkimus oli vapaaehtoinen ja haastattelussa ei tarvinnut vastata kaikkiin kysymyksiin ja haastattelu voitiin lopettaa niin haastateltavan halutessa. Lisäksi painotin, että kaikki tiedot joita sain tutkimusta tehdessäni, ovat luottamuksellisia. Kerroin myös, että haastateltavia ei voi tunnistaa tutkimusraportistani tai muista kirjallisista töistäni tutkimukseen liittyen.

Tutkimustilanteesta pyrein tekemään luontevan ja kysyin lupaa kaikilta haastateltavilta nauhoittaa haastattelun, jotta haastattelut etenivät sujuvasti ja pystyin keskittymään vain haastateltavaan. Haastattelu tilanteen alussa muistutin haastatteluun osallistuvia vapaaehtoisuudesta, luottamuksellisuudesta, tunnistamattomuudesta ja tutkimusprosessin kulusta. Koska haastattelin alle 18- vuotiaita lapsia, oli tärkeää, että kerroin haastateltaville ymmärrettävästi haastattelun tarkoituksesta ja sen käyttämisestä tutkimukseeni.

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tutkimukseni tuloksia esitellessäni en voi tuoda esille kaikkia tuloksia, jotta haastatteleluun osallistuvia lapsia ei voi tunnistaa. Tutkimuksen tuloksissa puhun Lausteesta ja tarkoitan sillä perhekuntoutuskeskus Laustetta.

5.1 Lasten kokemuksia sijoituksen aikana muuttuneista asioista

Haastatellessani lapsia kysyin heiltä ensin yleisesti minkälaisen asioiden he kokevat muuttuneen Lausteella olon aikana ja tämän jälkeen kysyin tarkempia kysymyksiä arjesta ja siinä muuttuneista asioista.

Lapset kuvasivat, että he ovat kasvaneet ihmisinä ja tutustuneet itseensä paremmin Lausteella olon aikana. He kokivat, että heidän luonne on muuttunut ja he ajattelevat enemmän toisia sekä tulevat paremmin toimeen muiden kanssa. Kaksi lasta myös kuvasi, että he ovat itsenäisimpiä kuin aiemmin ja omilleen muutto ei jännitä niin paljon. Yksi lapsi kuvasi, näillä sanoin muuttuneita asioita.

H5: Oon oppinut tuntee itteeni paremmin ja niinku löytää omalle käytökselle syytä ja jotakin silleen on nyt ikääkin tullut lisää, mut on kasvanut tosi paljon.

Viidestä lapsesta kolme koki, että heidän päivärytmi on muuttunut Lausteelle tulon jälkeen. Lasten mielestä Lausteella pyritään pitämään kiinni perusarjesta, jolloin käydään koulussa, herätään ja mennään nukkumaan ajoissa. He kuvasivat, että Lausteella on enemmän tekimistä päivisin kuin kotona tai lastensuojelun laitoksissa, joissa he olivat aiemmin olleet sijoitettuna. Lapset kokivat mieluisaksi kun päivällä oli toimintaa.

H3: Sillon ku mä en ollut keväällä koulussa niin täältä järjestettiin toimintaa päivisin, niin se oli niinku tosi hyvä.

Muutama lapsi kertoi, että heidän nukkuminen on parantunut sijoituksen aikana. He kokivat säännöllisen päivärytmin ja lääkityksen vaikuttaneen nukkumisongelmiin, joita heillä oli sijoituksen alussa. Lisäksi lapset kertoivat, etteivät he enää nuku päivisin vaan menevät nukkumaan ajoissa.

H4: mä meen paljon aikasemmin nukkumaan enkä nuku niinku pitkin päiviä ja herään yleensä joskus seitsemän jälkeen.

Kaikki haastateltavat lapset kokivat, että heidän koulun käyntinsä on muuttunut positiivisempaan suuntaan Lausteelle sijoituksen aikana. Yksi lapsista kertoi, että häntä on helpottanut se, että koulu on pysynyt samana koko sijoituksen ajan. Toinen lapsi taas kuvasi, että hän on oppinut käymään koulua uudestaan, koska ennen sijoitusta hän oli lintsannut koulusta paljon. Lapset kokivat saaneensa tukea koulun käyntiin ohjaajilta, esimerkiksi kouluun lähtemiseen on kannustettu, oppikirjoja on hankittu ja kouluun on kuljetettu. Haastateltavista kaksi kävi vielä peruskoulua ja kolme oli saanut peruskoulun suoritettua. Yksi näistä kolmesta on jatkanut peruskoulun jälkeen toiselle asteelle opiskelemaan ja toinen on keskeyttänyt toisen asteen opinnot.

Kysyttäessä suhteista läheisiin kaikki lapset kokivat, että suhde on muuttunut parempaan suuntaan vähintään yhden läheisen kanssa. Lapset kokivat, että he riitelevät vähemmän läheisten kanssa kuin ennen sijoitusta. Yksi lapsi kuitenkin kertoi, että hänellä on sijoituksen aikana välit huonontunut muutamaan läheisen kanssa. Eräs lapsi kertoi kokeneensa perhetyön erityisen hyödylliseksi sijoituksen aikana.

H3: Sit on perhetyötä ollut ja se on ollut tosi hyödyllistä, et vaikka perhesuhteet on ollut kunnossa, mut silti siel on ollut jotain asioita mist ei oo voinut puhuu niin sit niistä ollaan puhuttu.

Kaikki haastateltavat lapset kertoivat, että he ovat alkaneet harrastamaan Lausteelle sijoituksen jälkeen. Kahden haastateltavan harrastukset olivat Lausteen ulkopuolella kun taas kolmen muuta lasta kertoi harrastavansa Lausteen kuntosalilla käyntiä ja musatallolla musiikkia. Lapset kertoivat, että ohjaajat kannustivat heitä harrastuksiin ja tarvittaessa hankkivat harrastusvälineitä. Yksi haastateltava kertoi, että ohjaajat tarjoavat paljon eri harraste mahdollisuuksia, mutta se on lapsista kiinni lähtevätkö he toimintaan mukaan.

H4: No siis joo mulla on harrastus musiikki ja tota ku mä asuin kotona niin ei mulla silleen ollut mitään harrastuksia.

Lapset kertoivat, että heidän mielestä heidän hygieniassa ja ei juurikaan ole tapahtunut muutoksia sijoituksen jälkeen. Ruokailusta lapset totesivat, että se on muuttunut vain vähän säännöllisemmäksi.

Kaikki haastateltavat lapset olivat sitä mieltä, että ovat hyötynet sijoituksesta Lausteella ja he uskoivat, että sijoituksen aikana muuttuneet asiat pysyvät samankaltaisena tai ne muuttuvat positiivisempaan suuntaan sijoituksen jälkeen.

5.2 Lasten kokemuksia muuttuneihin asioihin vaikuttaneista tekijöistä

Haastattelussa nousi selvästi esiin, että lapset kokivat suurimmaksi muutokseen vaikuttaneeksi tekijäksi oman henkisen kasvun ja ohjaajat. Lapset kuvasivat, että muutokseen on vaikuttanut myös Lauste ympäristönä, osastojen toimintatavat, säännöt, rajoitustoimenpiteet, lasten läheiset, sosiaalityöntekijät ja Lausteen erityistyöntekijät. Lapset kuvailivat, että muutokseen vaikutti, minä itse, se että on laittanut yritystä peliin ja yleinen kasvaminen niin iän kuin elämäkokemuksen myötä.

Lapset kuvailivat monipuolisesti miten ohjaajat ovat vaikuttaneet muuttuneisiin asioihin. Eniten haastatteluissa nousi esiin, että puhumisen ja läsnäolon tärkeys. Lasten mielestä oli myös tärkeää, että ohjaajat auttoivat asioiden hoitamisessa ja, että ohjaajat tiesivät lasten asioista ilman, että niitä tarvitsi erikseen kertoa jokaiselle. Lapset nostivat myös tärkeäksi asiaksi, että ohjaajat pitivät kiinni sovituista asioista ja keskustelivat paljon lasten kanssa. Lasten mielestä oli myös tärkeää, että ohjaajat kannustivat harrastamaan ja harrastuksiin. Haastateltavat kokivat, että ohjaajat ovat auttaneet heitä löytämään keinoja käsittelemään omia tunteita ja ahdistusta.

H3: No siis varmaan isoin on se läsnäolo ja vaikka onki paljon hoitajia niin ne on aina perillä noist mun asioista ettei tarvi kaikille selittää sitä samaa.

Kahdessa haastattelussa nousi kuitenkin esiin, että lapset kokivat, ettei kaikkien ohjaajien kanssa ollut helppo toimia. Lisäksi eräs haastateltava koki, että kaikki ohjaajat eivät sovi Lausteelle töihin ja kaikkiin asioihin ei ole aina saanut apua, jos töissä on ollut sellaisia ohjaajia jotka ovat olleet vain vähän aikaa töissä tai harjoittelijoita. Lisäksi yksi haastateltava koki, että ohjaajien vaihtuvuutta on jonkin verran ja hän on kokenut sen negatiivisena asiana.

H5: Meillä on ollut jonkin verran vaihtuvuutta. Tos esimerkiksi ku mä oon tullut tänne niin melkein kaikki ohjaajat vaihtu saman vuoden aikana. Se oli silleen kans aika huono juttu ku kuitenkin silleen, mut sit ne kuitenkin pysy sillee saman loppuajan kunnes mä lähin.

Kaikki haastateltavat olivat tyytyväisiä omaohjaaja työhön, vaikka yksi haastateltavista koki, ettei pystynyt puhumaan omaohjaajalleen kaikesta, koska omaohjaaja oli erisukupuolta. Lapset kokivat hyötyvänsä omaohjaaja ajasta ja he ovat pystyneet luomaan omaohjaajaan luottamukselliset välit. Yhdellä lapsella oli kuitenkin sijoituksen alkuaikeina ollut ongelmia omaohjaaja suhteessa, koska hän ei ollut tullut toimeen omaohjaajan kanssa ja he pitivät mykkäkoulua yli kuukauden. Tässä tilanteessa lapsi koki oma-

ohjaus työn vaikuttaneen negatiivisesti häneen ja hänen sijoitukseen. Omaohjaajan vaihduttua tämä lapsi on ollut tyytyväinen omaohjaajien toimintaan.

H5: Siit omaohjaaja työstä saa varmaan kaikista eniten se et on niinku pikku hiljaa syntynyt semmonen luottamuksellinen suhde

Haastateltavat kokivat, että Lausteen ympäristö ei ole vaikuttanut juurikaan muuttuneihin asioihin. Kaksi kuitenkin mainitsi, että Lauste sijaitsee hyvällä paikalla kun kaikkialle on lyhyt matka. Yksi mainitsi Lausteen ympäristön vaikuttaneen negatiivisesti muutokseen, koska ennen Lausteelle tuloa, hän ei käyttänyt huumeita, mutta Lausteella hän alkoi niitä käyttämään. Lisäksi hän kertoi, että häntä kiusattiin sijoituksen alussa, koska hän oli uusi lapsi ja hän tuli erilaisesta tilanteesta kuin muut.

H4: Alku oli vaikeeta tosi vaikeeta. Et se eka puol vuotta oli semmosta sopeutumista, et tota mua kiusattiin täällä, koska mä olin uus ja erinlainen ja tulin erikuvioista, ku en ollut mikään semmonen kauhee huumenuori.

Lapset kokivat, että osastojen toimintatavat ja säännöt on myös vaikuttanut muutokseen jonkin verran. Lapset kokivat hyväksi sen, että osastoilla noudatettiin arkirytmisiä ja että heillä oli sääntöjä vaikka ne välillä heitä ärsyttikin. Lasten mielestä sääntöjen olisi pitänyt olla yksilöllisempiä, vaikka toisaalta he tiedostivat, että tällainen yksilöllisyys olisi lisännyt kinaa osastoilla. Lisäksi lapset kokivat, että osastoilla lisätään sopivasta itsenäistymiseen liittyviä toimintoja. Yksi lapsi piti osastojen järjestämiä leirejä kivoina ja koki niiden vaikuttaneen muuttuneihin asioihin.

Haastateltavista vain osalla oli ollut rajoitustoimenpiteitä Lausteelle sijoituksen aikana. Lapset kokivat, että osa rajoitustoimenpiteistä ei ole vaikuttanut heidän muutokseen juuri mitenkään, mutta viimeisimmät rajoitustoimenpiteet he ovat kokeneet tehokkaana. Haastateltavilla oli ollut useita eri rajoitustoimenpiteitä, joista he kokivat kaikista tehokkaimmaksi erityisohjelmien jaksot. Yhden haastateltavan mielestä yhteydenpidon rajoitus oli tavallisella osastolla täysin turha, koska muilla lapsilla oli siellä puhelimia käytössä ja näin ollen rajoitustoimenpide tuntui kauhealta rangaistukselta. Yksi nuori koki, että joitakin rajoitustoimenpiteitä annettiin välillä liian vähin perustein, mutta jatkoi samaan lauseeseen, että nykyään näin tapahtuu enää harvoin. Yksi haastateltava kuvaili rajoitustoimenpiteiden vaikutusta näin.

H4: Ne hetken laitto päähän sillee et oke jos mä nyt alkaisin käyttäytyä hyvin, mut se sit vaan oli aina sillee, et vittu antaa olla. Kolme viidestä haastateltavasti koki, että heidän läheiset ovat vaikuttaneet heidän muutoksiin jonkin verran. Kaksi haastateltavaa kuitenkin koki, ettei läheiset ole juurikaan vaikuttanut heihin.

Näiden tekijöiden lisäksi lapset mainitsivat muutokseen vaikuttaneen Lausteen muut työntekijät, kuten psykologit, toimintaterapeutit ja sosiaalityöntekijät. Eräs lapsi koki, että hän on saanut heiltä keinoja hallita ahdistusta ja on päässyt puhumaan heille. Lisäksi yhden haastateltavan mielestä perhetyö on ollut todella hyödyllistä muutoksen kannalta

H5: Tääl mä oon käyny kaikissa toimintaterapeutilla pari vuotta ja saanut siltä erilaisia ahdistuksen hallinta neuvoja ja sit tos psykologilla puhumassa.

H3: sit on perhetyötä ollut ja se on ollut tosi hyödyllistä et vaikka perhesuhteet on ollut kunnossa, mut silti siel on ollut jotain asioita mist ei oo voinut puhuu niin sit niistä ollaan puhuttu.

5.3 Lasten kokemuksia perhekuntoutuskeskus Lausteesta

Haastateltavat lapset kuvailivat pääosin Laustetta positiivisesti ja he kertoivat viihtyvän Lausteella. Lapset eivät kysyttäessä osanneet kertoa kehitysehdotuksia Lausteelle, mutta haastattelun muita osioita kysyttäessä nousi joitakin kohtia, jotka lapset kokivat negatiivisesti Lausteella.

Kaikissa haastatteluissa nousi esiin moneen kertaan, että lapset tykkäävät Lausteen ohjaajista ja muista työntekijöistä. Lasten mielestä yhteistyö ohjaajien kanssa sujui hyvin, kunhan on itse halukas yhteistyöhön. Lapset kokevat, että heidän mielipiteitä kuunnellaan hyvin ja he pystyvät vaikuttamaan omiin asioihin sekä osaston toimintaa riittävästi. Haastatteluissa nousi myös esiin, että lapset olivat tyytyväisiä moniammatilliseen työskentelyyn Lausteella

Lapset kokevat, että Lausteella tiedonkulku toimii hyvin niin ohjaajien ja muiden työntekijöiden välillä kuin työntekijöiden ja lasten läheisten välillä. Lapset kokivat, että he saivat tarpeeksi tietoa heitä koskevista asioista.

H3: No ainaki se kodin ja se ohjaajien yhteistyö, et ilmotetaan aina kotiin et jos on jotain ja se et tieto kulkee täällä jokapaikassa.

Kun kysyin lapsilta, kokevatko he olonsa turvalliseksi Lausteella, vastasi neljä viidestä, että he kokivat olonsa turvalliseksi. Yksi haastateltava sanoi turvallisuuden olleen yksi sijoitukseen johtava syy. Kuitenkin yksi haastateltava kertoi, ettei aina koe oloa turvalliseksi Lausteella, koska lasten välille tulee välillä riitoja, jolloin lapset saattavat uhkailla toisiaan pahoinpitelyllä tai tappamisella. Haastateltava kuitenkin kertoi, että jos asiasta kertoo ohjaajille, pystyvät he siihen puuttumaan ja tilanne usein rauhoittuu sen jälkeen.

Kuitenkin hän kokee, etteivät lapset halua kertoa näistä asioista ohjaajille, koska silloin saa huonon maineen muiden lasten keskuudessa.

H4: En aina. Et onhan noita, nuorten välil syntyy jotain riitoja, niin sit se aina johdtaa siihen, et joku suuttuu niin pahasti, et uhkaa tapella tai tappaa tai muuta vastaavaa. Et kyl noit on ollut tommosia, et on oikeesti pelännyt lähtee ulos yksin, et jos sielt tulee jotain pahempaa, ettei ite pärjääkkään.

Yksi haastateltava koki, että Lausteella kiusataan aina sijoituksen alussa erillisistä olosuhteista tulevia lapsia. Kiusaaminen päättyy hänen kokemuksen mukaan, vasta kun lapsi on sopeutunut Lausteelle. Lisäksi hän koki, että Lausteelle sijoitetut lapset kokeilevat huumeita todennäköisesti sijoituksen aikana.

H4: Seki on vaikuttanut huonolla ja hyvällä tavalla, et esimerkiksi just et en mä ennen oo käyttänyt huumeita, mut sit Lausteella tulee melkeen väkisinki kokeilee

Kaksi haastateltavaa koki, että sääntöjen pitäisi olla yksilöllisempiä ja rajoitustoimenpiteitä on joskus annettu liian vähin perustein. Kuitenkin haastateltavat mainitsivat, että näissä asioissa on heidän sijoituksen aikana menty jo parempaan suuntaan.

Yhden haastateltavan mielestä Lausteen osaston sisustus on laitosmainen, mutta hän koki, että tähänkin asiaan on pystynyt vaikuttamaan kun on itse päässyt ostamaan huonekaluja. Eräs haastateltava nosti esiin oman tilan sijoituksen aikana. Hän koki, ettei ole aina saanut tarpeeksi omaa tilaa tai kaipaamaansa hiljaisuutta, koska osastoilla on niin huonot äänieristykset. Haastateltava kertoi, että hänen omaan huoneeseen kuului paljon ääniä yleisistä tiloista ja muiden lasten huoneista.

H5: Niin no ehkä se oma tila on vähän semmonen joskus, et ei saa tarpeeks semmosta omaa tilaa. Ku sen takia ku tuol osastolla on niin huonot äänieristykset, niin se jos sä halusit olla rauhassa tai sä oot esimerkiksi kipee. Niin siel oikeesti ne ovet ovat ihan jotain, et ne on tommosia raskaita puuvia, mut ne on niinku ei siel ollu minkäänäköistä äänieristystä, jos joku puhu puhelimessa tai kuunteli musiikkia tai nauro yleisissä tiloissa, niin kaikki kuulu ovien läpi. Niin siin mielessä ei ehkä ollut sellasta omaa rauhaa tai ainaka semmosta hiljaisuutta mitä ois joskus kaivannut.

Vaikka kaikki haastateltavat olivat melko tyytyväisiä ohjaajien toimintaan, kokivat he, että ohjaajien tulisi kertoa enemmän omia mielipiteitään sosiaalityöntekijöille ja olisi hyvä, jos ohjaajat yrittäisivät vielä enemmän samaistua lasten tilanteihin. Kuitenkin lapset puhuivat Lausteesta positiiviseen sävyyn ja kokivat, että sijoituksesta Lausteelle on ollut heille paljon hyötyä.

6 POHDINTA

Mielestäni tutkimukseni tavoite täyttyi tutkimusta tehdessäni. Tutkimukseni valmistui suunniteltua hitaammalla aikataululla, koska yksityiselämässäni tapahtui suuria muutoksia, joita en huomionut tarpeeksi tutkimussuunnitelmaa tehdessäni. Uskon, että tutkimuksesta oli hyötyä Perhekuntoutuskeskus Lausteelle. Tutkimuksesta ei noussut suuria toiminta- ja kehitysehdotuksia Perhekuntoutuskeskus Lausteelle.

Tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa monet tekijät kuten tutkimuksen vahvistettavuus, arvioitavuus, tulkinnan ristiriidattomuus ja saturaatio. Tutkimuksen vahvistettavuus tarkoittaa, sitä että haastateltavat lukevat tutkimuksen ja vahvistaa tutkimuksen tulokset tai antavat uusia näkökulmia tutkimukseen. Minun ei kuitenkaan ollut mahdollista tätä tehdä, joten tällä tavoin en tutkimukseni luotettavuutta pystynyt todentamaan. Vahvistettavuutta lisää myös se, että on kerännyt aineistoa monella eri tapaa, mutta minä käytin tutkimuksessa vain yhtä aineistonkeruu tapaa eli teemahaastattelua. Tutkimukseni luotettavuutta myös hieman huonontaa tulkinnan ristiriidan mahdollisuus, sillä tutkimuksen aineistoa ei ole käynyt toinen tutkija läpi ja kertonut omia tuloksia aineistosta. (Kananen 2014, 151-153.)

Tutkimukseni luotettavuutta kuitenkin vahvistaa se, että mielestäni tutkimuksen arvioitavuus on hyvä. Minulla on säästössä kaikki tutkimukseen liittyvä aineisto ja olen tutkimuksen eri vaiheissa perustellut tiedonkeruu-, analysointi- ja tulkintamenetelmiä. Lisäksi tutkimuksen luotettavuutta lisää se, että haastatteluissa alkoi toistumaan samat vastaukset eri vastaajilla eli tutkimukselle oli saavutettu kylläntymispiste (saturaatio). (Kananen 2014, 153-154.)

Tutkimuksiin osallistuminen oli vapaaehtoista lapsille ja koen tämän myös vaikuttaneen tutkimuksen tuloksiin. Tutkimukseen osallistuvat lapset suhtautuivat sijoitukseen ymmärtävästi ja he kokivat sen vaikuttaneen pääosin heidän elämäänsä positiivisesti. Kuitenkin oman kokemukseni mukaan moni Perhekuntoutuskeskus Lausteelle sijoitettu lapsi, ei koe sijoitusta näin positiivisesti, eikä näe sijoituksen positiivisia vaikutuksia. Jos haastatteluun olisi valittu satunnaisotannalla kaikista Perhekuntoutuskeskus Lausteelle sijoitetuista lapsista haastateltavat, luulen että tutkimuksen tulokset olisivat olleet melko erilaiset. Lisäksi koen, että tutkimustuloksiin vaikutti lasten mieliala haastattelun aikana.

Tutkimusprosessin aikana olen oppinut paljon uusia asioita. Käyn oppimiani asioita läpi sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen kompetenssien avulla. Kompetenssit ovat sosiaalialan eettinen, asiakastyön ja palvelujärjestelmä osaaminen, kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen, tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen sekä työyhteisö-, johtamis- ja yrittäjyys osaaminen. (Sosiaalialan AMK-verkosto.)

Tutkimusta tehdessäni jouduin pohtimaan eettisiä kysymyksiä, esimerkiksi kuinka haastatella alle 18 – vuotiasta lasta ja muita aiemmin raportissa mainittuja asioita. Koen, että nämä ovat vahvistaneet minun sosiaalialan eettistä osaamista.

Asiakastyön osaamiseni lisääntyi kun haastattelin alle 18 – vuotiaita lapsia. Sain kuulla heidän kokemuksia ja mielipiteitä sijoituksen vaikutuksista heidän elämäänsä. Mielenkiintoista oli myös kuulla lapsilta, minkälaiseksi paikaksi he kokivat Perhekuntoutuskeskus Lausteen. Palvelujärjestelmä osaamiseni vahvistui tutkimukseni taustateoriaa pohties- sa ja kirjoittaessa. Tällöin kertosin koko lastensuojelun asiakasprosessin, joka oli hyvä asia, koska työllistyn lastensuojeluun.

Kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaamisesta opin, että lapset haluavat tuoda omia ajatuksia julki ja näin vahvistaa omaa osallisuuttaan yhteiskunnassa. Koen, että kaikista eniten opin tutkimuksellisesta kehittämis- ja innovaatio-osaamisesta, koska tämä oli ensimmäinen tutkimukseni, jonka tein. Opin tutkimuksen aikana laadullisen tutkimuk- sen ja haastatteluiden tekemisestä. Työyhteisö-, johtamis- ja yrittäjyys osaaminen nä- kyi tässä työssä, että arvioin realistisesti työnlaatua, tuloksia ja vaikutusta.

LÄHTEET

- Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.
- Dahler-Larsen, P. 2005. Vaikuttavuuden arviointi. Helsinki:Stakes Saatavissa myös http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77071/vaikuttavuuden_arv.pdf?sequence=1
- Dunderfelt, T. 2011. Elämänkaaripsykologia. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Eronen, S.; Kanninen, K.; Katainen, S; Kauppinen, L.; Lähdesmäki, M.; Oksala, E. & Penttilä, M. 2001. Persoona kehityspsykologia. Helsinki: Edita Oy
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino
- Fahlberg, V. I. 1994. A child's journey through placement. London: British Agencies for Adoption & Fostering.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2011. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press Oy.
- Jyväskylän yliopisto. Nuoruus elämänvaiheena. Viitattu 25.4.2016 <https://moniviestin.jyu.fi/ohjelmat/erillis/avoin/kasvatustiede/nuoruus>
- Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kestilä, L.; Kauppinen, T. & Karvonen, S. 2016. Lapsuuden elinolojen yhteys arjenhallintaan nuorilla aikuisilla. Teoksesta Myllyniemi, S. (toim.) Arjen jäljillä nuorisobarometri 2015.
- Korteniemi, P.; Kotiranta, T & Kivipelto, M. 2012. Kokemuksia sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnin toteuttamisesta. Teoksessa Pohjola, A.; Kemppainen, T. & Väyrynen S. (toim.) 2012. Sosiaalityön vaikuttavuus. Tampere: Juvenes Print.
- Korvela, P. & Nordlund, A. 2016. Nuorten arjen rytmit ja perhe. Teoksesta Myllyniemi, S. (toim.) Arjen jäljillä nuorisobarometri 2015.
- Korvela, P. & Tuomi-Gröhn, T. (toim.) 2014. Arjen rakentuminen ja rytmit perhe-elämän käännekohtissa. Tampere: Kuluttajatutkimuskeskus
- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983 Annettu 8.4.1983. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361>
- Lastensuojelulaki 417/2007 Annettu 13.4.2007. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L11>
- Lauste a. Palvelumme. Viitattu 2.3.2016 www.lauste.fi > palvelumme
- Lauste b. Sijaishuolto. Viitattu 2.3.2016 ww.lauste.fi > palvelumme > sijaishuolto
- Lindfors, E. 2011. Hyvä arki lasten ja nuorten arvioimana. Teoksessa Marjanen, P. & Lindfors, E. (toim.) Lapsen ja nuoren hyvä arki. Helsinki: Edita Prima Oy, 18-37.
- Myllyniemi, S. (toim.) 2016. Arjen jäljillä nuorisobarometri 2015.
- Mäkinen, J. & Turunen, J. 2008. Johdanto. Teoksesta Mäkitalo, J.; Turunen, J. & Vilkkumaa, I. (toim.) 2008. Vaikuttavuus muutoksessa. Oulu: Verve

Nivala, E. 2010. Lapsen oikeudet osallisuuden perustana. Teoksesta Tanskanen, I. & Timonen-Kallio, E. Lasten ja nuorten osallisuuden tukeminen lastensuojelutyössä. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.

Paasio, P. 2003. Vaikuttavuuden arvioinnin rakenne ja mahdollisuus sosiaalialalla. Helsinki: Stakes. Saatavissa myös https://julkari.fi/bitstream/handle/10024/77070/Tyopapereita3_03.pdf?sequence=1

Perhehoitolaki 263/2015. Annettu 20.3.2015. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150263#P3>

Pohjola, A. 2012a. Moniulotteinen vaikuttavuus. Teoksessa Pohjola, A.; Kemppainen, T. & Väyrynen S. (toim.) 2012. Sosiaalityön vaikuttavuus. Tampere: Juvenes Print.

Pohjola, A. 2012b. Tutkimukseen perustava vaikuttavuus. Teoksessa Pohjola, A.; Kemppainen, T. & Väyrynen S. (toim.) 2012. Sosiaalityön vaikuttavuus. Tampere: Juvenes Print.

Saastamoinen, K. 2010. Lapsen asema sijaishuollossa – käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita.

Salomon, M. 2014. Aika hukassa lastensuojelun asiakasnuorten arkirytmien ongelmia. Helsinki: Books on Demand GmbH

Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön – opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Turun ammattikorkeakoulun puheenvuoroja 72. Turku: Turun ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan AMK-verkosto 2016. Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen kompetenssit. Sosiaalialan AMK-verkoston verkostokokous Kuopiossa 29.4.2016

THL 2016a. Lastensuojeluasian vireilletulo. Viitattu 11.7.2016 thl.fi > käsikirjat > lastensuojelun käsikirja > työprosessit > lastensuojeluilmoitus ja lastensuojeluasian vireilletulo > lastensuojeluasian vireilletulo

THL 2016b. Lapsen osallisuus. Viitattu 24.10.2016. thl.fi > käsikirjat > lastensuojelun käsikirja > työprosessit > lapsen osallisuus

Timonen-Kallio, E. 2010. Lapsen osallisuuden vahvistaminen lastensuojelutyön keskiössä. Teoksesta Tanskanen, I. & Timonen-Kallio, E. Lasten ja nuorten osallisuuden tukeminen lastensuojelutyössä. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.

Haastattelun kysymykset

Perustiedot

Ikäsi?

Kuinka kauan olet ollut sijoitettuna?

Kuinka kauan olet asunut Perhekuntoutuskeskus Lausteella?

Millä osastolla olet asunut Perhekuntoutuskeskus Lausteella?

Aika Perhekuntoutuskeskus Lausteella

Kerro omin sanoin ajasta Perhekuntoutuskeskus Lausteella.

Minkälaiseksi koit asumisen Perhekuntoutuskeskus Lausteella?

Koitko, että sinun henkilökohtaiset tarpeet otettiin huomioon Perhekuntoutuskeskus Lausteella?

Olisitko kaivannut jotain lisää ollessasi Perhekuntoutuskeskus Lausteella?

Jos olet vaihtanut osastoa sijoituksen aikana, oliko se sinun mielestä tarpeellista?

Miten koit osaston vaihdon sujuvan?

Koitko ohjaajien olleen tarpeeksi läsnä Perhekuntoutuskeskus Lausteella olon aikana?

Miten koit omaohjaaja suhteen? (Avun saanti, huomioiminen, suhteen toimivuus) Huomioitiinko sinun mielipide ja ajatukset Perhekuntoutuskeskus Lausteella?

Tunsitko olosi turvalliseksi Perhekuntoutuskeskus Lausteella?

Sijoituksen vaikutukset ja niihin vaikuttaneet tekijät

Minkälaisten asioiden koet muuttuneen Perhekuntoutuskeskus Lausteella ollessasi ja miten ne ovat muuttuneet? päivärytmi, koulun käynti, suhde läheisiin, ruokailut, harrastukset, uni ja hygienia

Mitkä asiat koet vaikuttaneen muuttuneisiin asioihin? (ympäristö, osastojen toiminta, ohjaajat, säännöt, mahdolliset rajoitustoimenpiteet, läheiset)

Koitko hyötynesi sijoituksesta Perhekuntoutuskeskus Lausteella?

Uskotko muuttuneiden asioiden jatkuvan samankaltaisena lähdettyäsi Perhekuntoutuskeskus Lausteelta?

Toiveita ja kehitysehdotuksia

Mitä olisit toivonut lisää Perhekuntoutuskeskus Lausteella ollessasi?

Minkä asian koit toimivan hyvin Perhekuntoutuskeskus Lausteella?

Mihin asioihin kaipaisit parannusta Perhekuntoutuskeskus Lausteella?

Hyvä lapsen huoltaja,

Olen sosiaalian opiskelija Turun ammattikorkeakoulusta ja teen opinnäytetyöni aiheesta ”Lausteen perhekuntoutuskeskukseen sijoitettujen lasten kokemuksia sijoituksen vaikuttavuudesta”. Tutkimukseni tarkoitus on saada lasten mielipide kuuluviin sijoituksen vaikutuksista ja kehitysehdotuksia Lausteen perhekuntoutuskeskuksen toimintaan.

Tutkimukseeni voivat osallistua lapset, jotka on ollut sijoitettuna Lausteen perhekuntoutuskeskukseen vähintään kaksi vuotta tai heidän sijoitus on päättymässä Lausteen perhekuntoutuskeskuksessa. Lapsesi olisi sopiva tähän tutkimukseen ja nyt anonkin lupaa lapsen tutkimukseen osallistumiseen.

Toteutan tutkimuksen yksilohaastatteluina, jotka toteutetaan marraskuun 2016 aikana. Haastattelussa edetään ennalta laaditun haastattelurungon pohjalta. Haastattelut äänitetään tutkimusta varten. Äänitetyt haastattelut muutetaan tekstimuotoon jonka jälkeen analysoin haastatteluissa esiin nousseet teemat ja ryhmittelen ne. Analysointi tapahtuu siten, ettei yksittäisen osallistujan tunnistaminen ole mahdollista.

Haastateltavien anonymiteetti säilyy läpi tutkimusprosessin, haastatteluista poistetaan henkilötiedot, eikä tietoja pääse käsittelemään itseni lisäksi muut. Kerättäviä tietoja käytetään vain tutkimukselliseen opinnäytetyöhöni, jonka jälkeen kaikki kerätyt tiedot tuhoaan.

Toteutan haastattelut Lausteen perhekuntoutuskeskuksen tiloissa. Aikatauluista lapset voivat sopia minun kanssa suoraan tai Perhekuntoutuskeskus Lausteen työntekijän välityksellä. Lisäkysymyksiin vastaan myös mielelläni.

Saatekirjeen liitteenä on lupahakemus lapsen tutkimukseen osallistumisesta. Toivoisin, että palautatte lupahakemuksen Lausteen perhekuntoutuskeskuksen työntekijälle mahdollisimman pian kuitenkin viimeistään 24.10.2016.

Mikäli teille herää aiheesta kysymyksiä, voitte ottaa yhteyttä alla olevaan sähköpostiosoitteeseen. Vastaamme mielellämme lisäkysymyksiin.

Kiitän jo etukäteen lapsen luvasta osallistua tutkimukseen.

Ystävällisin terveisin,

Sosionomiopiskelija Mirva Flinkman
Sosiaalian koulutusohjelma, Turun ammattikorkeakoulu
mirva.flinkman@edu.turkuamk.fi

Lupa-anomus huoltajalta

Annan lapselleni _____ (lapsen etu- ja sukunimi), joka on tällä hetkellä sijoitettuna Lausteen perhetukikeskukseen, luvan osallistua Turun ammattikorkeakoulussa sosionomiksi opiskelevan Mirva Flinkmanin opinnäytetyöhön.

Minulla on tarpeeksi tietoa tutkimuksen toteutuksesta, tiedonkeruusta ja muusta aiheeseen liittyvästä materiaalista. Tiedän, ettei lapseni haastatteluun osallistuminen tule vaarantamaan hänen asumistaan, eikä vaikuttamaan negatiivisesti hänen arkeensa kyseisessä lastensuojelulaitoksessa.

Paikka ja aika _____

Allekirjoitus _____

Nimenselvennys _____

Pyrithän palauttamaan suostumus lomakkeen mahdollisimman pian Perhekuntoutuskeskus Lausteen työntekijälle, mutta kuitenkin viimeistään 24.10.2016.

Moikka!

Olen sosiaalialan opiskelija Turun ammattikorkeakoulusta ja teen opinnäytetyöni aiheesta ”Lausteen perhekuntoutuskeskukseen sijoitettujen lasten kokemuksia sijoituksen vaikuttavuudesta”. Tutkimukseni tarkoitus on saada sijoitettujen mielipide kuuluviin sijoituksen vaikutuksista ja kehitysehdotuksia Lausteen perhekuntoutuskeskuksen toimintaan.

Tutkimukseeni voivat osallistua lapset, jotka on ollut sijoitettuna Lausteen perhekuntoutuskeskukseen vähintään kaksi vuotta tai heidän sijoitus on päättymässä Lausteen perhekuntoutuskeskuksessa. Sinä olisit sopiva tähän tutkimukseen ja nyt kysynkin haluaisitko osallistua tutkimukseen?

Toteutan tutkimuksen yksilöhaastatteluina, jotka toteutetaan marraskuun 2016 aikana. Haastattelu kestää noin tunnin. Haastattelussa edetään ennalta laaditun haastattelurungon pohjalta. Haastattelut äänitetään tutkimusta varten. Äänitetyt haastattelut muutetaan tekstimuotoon jonka jälkeen analysoin haastatteluissa esiin nousseet teemat ja ryhmittelen ne. Analysointi tapahtuu siten, ettei yksittäisen osallistujan tunnistaminen ole mahdollista.

Haastateltavien anonymiteetti säilyy läpi tutkimusprosessin, haastatteluista poistetaan henkilötiedot, eikä tietoja pääse käsittelemään itseni lisäksi muut. Kerättäviä tietoja käytetään vain tutkimukselliseen opinnäytetyöhöni, jonka jälkeen kaikki kerätyt tiedot tuhoetaan.

Toteutan haastattelut Lausteen perhekuntoutuskeskuksen tiloissa. Aikatauluista voidaan sopia minun kanssa suoraan sähköpostin tai puhelimen välityksellä tai Perhekuntoutuskeskus Lausteen työntekijän välityksellä. Lisäkysymyksiin vastaan myös mielelläni.

Saatekirjeen liitteenä on lupahakemus tutkimukseen osallistumisesta. Toivoisin, että palautatte lupahakemuksen Lausteen perhekuntoutuskeskuksen työntekijälle mahdollisimman pian kuitenkin viimeistään 24.10.2016.

Mikäli teille herää aiheesta kysymyksiä, voitte ottaa yhteyttä alla olevaan sähköpostiosoitteeseen. Vastaamme mielellämme lisäkysymyksiin.

Kiitos jo etukäteen tutkimukseen osallistumisesta.

Ystävällisin terveisin,

Sosionomiopiskelija Mirva Flinkman
Sosiaalialan koulutusohjelma, Turun ammattikorkeakoulu
mirva.flinkman@edu.turkuamk.fi

Lapsen suostumus

Suostun osallistumaan haastatteluun, jota tullaan käyttämään Turun ammattikorkeakoulussa sosionomiksi opiskelevan Mirva Flinkmanin opinnäytetyössä. Työssä käsitellään Lausteen perhekuntoutuskeskukseen sijoitettujen lasten kokemuksia sijoituksen vaikuttavuudesta.

Olen saanut tietoa tutkimuksen toteutuksesta, tiedonkeruusta ja muusta aiheeseen liittyvästä. Olen myös saanut tarvittaessa kysyä lisätietoja. Tiedän, että osallistumiseni haastatteluun on vapaaehtoista, eikä se tule vaikuttamaan lastensuojelulaitoksessa asumiseeni jatkossa.

Haastattelussa ilmi tulevia tietoja käytetään niin, ettei henkilöllisyyteni paljastu, eikä tietoja pysty yhdistämään minuun. Haastattelussa saatuja tietoja säilytetään salassapitomääräyksen mukaisesti, jonka jälkeen ne myös hävitetään asianmukaisesti.

Pyrihän palauttamaan suostumus lomakkeen mahdollisimman pian Perhekuntoutuskeskus Lausteen työntekijälle, mutta kuitenkin viimeistään 24.10.2016.

Paikka ja aika _____

Allekirjoitus _____

Nimenselvennys _____